

Repolitització del govern local i reforma electoral

Tomàs Font i Llovet
Catedràtic de Dret Administratiu de la UB

Les eleccions municipals de maig de 2015 han posat de manifest, entre moltes altres novetats, que els ajuntaments s'han convertit en tot un símbol de la possibilitat real d'iniciar canvis profunds en la concepció mateixa del poder públic, i que, des d'aquí, les exigències d'una nova manera de fer política han començat a obrir-se pas a tots els nivells de l'organització pública espanyola. Basten els exemples dels ajuntaments de Madrid, Barcelona, València, Saragossa, o de les "marees" gallegues, etc., al costat d'altres molts resultats coneguts, i les seves ulteriors projeccions en les eleccions generals del 20-D, per confirmar que el món local constitueix el millor laboratori d'operacions que poden arribar a tenir un més llarg abast. S'ha demostrat una vegada més que en els ajuntaments es va a fer i es fa política. El món local és "govern", en el més profund sentit de la paraula i no mera "administració", com ha pretès la LRSAL. És cert que hi ha dinàmiques afavorides per la troica que tendeixen a minimitzar la política en els nivells locals, a alleugerir estructures, a disminuir membres electes i personal polític. Per descomptat que tota racionalització i limitació de possibles excessos és convenient. Però la realitat es regira, obstinada, i aconsegueix mantenir la política al tauler municipal i reclamar per al mateix la qualitat de veritable "govern" polític de la comunitat.

En aquest context de "recuperació" de la política, tot programa "reformista" ha de plantejar-se seriosament una reforma del sistema electoral municipal, sobre la qual ja fa anys que es ve insistint. En el seu moment van preocupar els problemes del transfuguisme. Més recentment s'ha fet visible la preocupació del PP per evitar els pactes contra vincitorem, i ha portat aquest tipus de propostes al seu programa de les últimes eleccions generals del 20-D.

Altres perspectives prenen en consideració exigències més permanents. Entre elles, la més significativa és la visió del problema en termes de legitimació democràtica, de millora de la qualitat de la política i d'enfortiment del govern municipal. Així, en l'experiència comparada, la profunda reforma del sistema electoral local efectuada a Itàlia el 1993, amb la introducció de l'elecció directa de l'alcalde, obeeix a la crisi dels partits tradicionals i el descrèdit de la política propi de l'època de la "tangentòpoli". En aquest context, podrien recobren ara vigència al nostre país, entre altres, les propostes, com al seu dia va formular el PSOE (1998), en favor de l'elecció directa de l'alcalde, sistema que té perfecta base constitucional en l'art. 140 CE.

La possible reforma hauria de perseguir simultàniament diversos objectius plausibles de millora: de la legitimitat, de la representativitat i de l'estabilitat dels governs municipals. Les fórmules manejades són molt diverses, i passen, entre altres extrems, per optar entre elecció automàtica o pròpiament directa, decidir l'elecció conjunta o separada d'alcalde i regidors, preveure mecanismes d'una volta o de dues voltes, introduir vots preferencials, etc. , primes a la majoria, fins a la fixació de circumscripcions electorals infra

municipals -els districtes-, etc. Lògicament això ha d'anar acompanyat de l'adequació dels mecanismes de censura i de confiança, i no s'exclouen eventuais mecanismes de revocació o recall. En fi, el repartiment de competències entre ple, junta de govern i alcalde de guardar coherència amb els altres elements del sistema polític municipal.

Més encara, cal preconitzar que la reforma electoral local contingui una aposta contra l'uniformisme excessiu del règim local i pugui consistir en oferir més d'un model determinat, o variants diferents, que puguin ser objecte de lliure assumpció, o bé per les CCAA, o bé per cada un dels municipis, en exercici de la seva pròpia autonomia organitzativa, preservant la igualtat en l'exercici dels drets fonamentals.

En qualsevol cas, tota dinàmica de pactes de govern que inclogui un programa de reformes d'ampli abast ha de contemplar sense falta la reforma del sistema electoral local.